

Exegetische notities bij de lezingen
3^e zondag van Pasen jaar A
30 april 2017

Eerste lezing

Handelingen 2, 14.22-32

Redevoeringen waren in de klassieke tijd een geliefd literair genre. Ook Lucas maakt er in zijn Handelingen van de Apostelen veelvuldig gebruik van. Het is zijn probaat middel om bij monde van iemand anders, in dit geval Petrus, zijn eigen christologie te verkondigen. Vandaag horen we een stuk uit de eerste redevoering die Petrus houdt nadat de heilige Geest over de apostelen is uitgestort. Lucas laat Petrus daarna nog twee toespraken houden. Het schema is telkens hetzelfde. Het centrale punt is de verkondiging dat Jezus van Nazareth na zijn kruisiging en dood door God ten leven is gewekt en zo aangewezen werd als Messias. Deze verkondiging wordt dan toegelicht met een of meer teksten uit het Eerste Testament. Gods woord bevestigt de waarheid van Jezus en het getuigenis van de apostelen.

In Petrus' eerste redevoering horen we eerst zijn christologische verkondiging en vervolgens zijn beroep op de Schrift. In één volzin geeft hij als de woordvoerder namens de andere elf ons een schets van het openbare leven van Jezus dat wordt samengevat in machtige daden, wonderen en tekenen. Daarna verwijst hij naar Jezus' lijden dat door de Joden, inwoners van Jeruzalem, is veroorzaakt. De terechtstelling aan het kruis is uitgevoerd met hulp van de Romeinen, *goddelozen* genoemd, omdat zij de Joodse Wet, de Torah, niet kennen. Tenslotte verkondigt Petrus de verrijzenis van Jezus. God heeft Jezus opgewekt en maakte voor hem los de *strikken* van de dood. Dit laatste is een vrij citaat van Psalm 18,5-6 en Psalm 116,3. *Christ lag in Todesbanden* dichtte Maarten Luther fraai in een Paaskoraal. De dood wordt voorgesteld als een zwangere vrouw die niet baren kan, maar voor wie God de banden of vliezen verbreekt. In het geval van Jezus brengt de dood het leven voort.

Jezus' opstanding is volgens hem de vervulling van Gods belofte aan David gedaan bij monde van de profeet Nathan. God zal een van Davids nakomelingen doen zetelen op de troon. Davids lichaam had de ontbinding gekend in het graf, maar zijn nakomeling, Jezus, werd niet overgelaten aan het dodenrijk en zijn lichaam heeft geen bederf gezien. Het is een echo van Psalm 16 (zie verderop de antwoordpsalm) waar de psalmist getuigt van zijn grenzeloos vertrouwen in JHWH dat hij niet jong zal sterven. Voor Petrus is de psalmtekst een uiting van het geloof in een blijvend leven en een opstanding uit de dood. Jezus is de rechtvaardige bij uitstek - over wie de Psalmen spreken - die steeds God voor ogen houdt. God staat aan zijn rechterzijde opdat hij niet zal wankelen. Daarom mag zijn hart zich verheugen en zijn tong jubelen en zal ook zijn lichaam wonen in de hoop. God zal zijn ziel niet in de onderwereld laten en zal zijn Heilige het bederf niet laten zien. Petrus verkondigt Jezus als Koning, Heer en Messias. Koningen en vorsten hebben samengespannen tegen Jezus om hem te doden, maar God heeft hun plannen verijdeld door hem uit de dood op te wekken. Nu moeten ze zich allen opnieuw aan hem onderwerpen en Jezus erkennen als Messias, want hij heeft de koninklijke zalving ontvangen om de wereld te regeren.

Antwoordpsalm

Psalm 16, 1-2a.5.7-8.9-10.11

De antwoordpsalm is - op drie verzen na - de tekst van Psalm 16. Het is een lied van vertrouwen, gevat in een credo, beginnend als een smeekbede: *behoed mij God*. Moge Gods *Macht* zich bekommeren om mijn *Macht*-eloze ik. Na dit inleidende hulpgeroep volgt de geloofsbelijdenis. De delen van de psalm worden gevormd door een verandering van de spreekrichting. De ik-vorm wordt soms afgewisseld met een direct aanspreken van JHWH. Natuurgoden worden afgezworen en JHWH alleen wordt beleden. Wanneer mensen onrechtvaardig worden behandeld of zelfs met de dood worden bedreigd, kunnen zij hun toevlucht nemen tot een religieuze cultusplaats. Gedacht kan worden aan de tempel van Jeruzalem vroeger, of aan kerken nu. Men smeekt het Opperwezen om bescherming. In de

psalm klinkt zo'n soort context mee. Historisch gezien vertolkt de psalm waarschijnlijk de zekerheid en hoop van de psalmist dat hij gevrijwaard zal worden van een vroegtijdige dood (in ballingschap?).

Tweede lezing

1 Petrus 1,17-21

De eerste brief van Petrus is gericht aan pas bekeerde christenen in Klein-Azië die zwaar op de proef werden gesteld. De afzender ¹ roept op stand te houden en juist in tijden van beproeving blijkt te geven van een ware christelijke overtuiging. Van de tweede tot en met de zevende zondag van Pasen in jaar A horen we gedeeltes uit deze brief. Vandaag volgt het tweede fragment dat in de Griekse tekst bestaat uit slechts één volzin.

De gelovige mag als broeder van Jezus ook God als Vader aanspreken. Maar die Vader is ook Rechter over zijn levenswandel. Uit ontzag moet hij daarom een juiste levenswandel hebben, vooral in moeilijke tijden. De schrijver leeft met het idee dat de eindtijd nabij is, dus heeft hij nog maar kort de moeilijkheden het hoofd te bieden. De gelovige is daartoe in staat, omdat hij in principe al verlost is *uit het zinloze bestaan*, een bestaan dat ten dode gedoemd is door de zonde. Zoals door het bloed van het offerdier eens per jaar op Grote Verzoendag de Joden zich met God verzoenen, zo is met de bloeddood van Christus aan het kruis de hele mensheid met God verzoend.

De verkondiging van de kern van het Evangelie is dat Christus volgens de Schriften is gestorven en verrezen voor ons (vergelijk eerste lezing) en dat hij werkzaam en inspirerend met ons meegaat (zie hierna de evangelielezing). Dat geloof geeft hoop.

Evangelie

Lucas 24,13-35

Zelfs bij een oppervlakkig luisteren naar de evangelielezing wordt duidelijk dat het hier om een reisverhaal gaat. Het verhaal staat bekend als *De Emmaüsgangers*. Is het een verhaal om in mee te gaan? Lucas legt in zijn Evangelie en Handelingen van de Apostelen een voorliefde voor reizen aan de dag. Het Emmaüsverhaal vertelt van een zekere Kleopas die met een niet met name genoemde reisgenoot ² op weg is van Jeruzalem naar Emmaüs. Heeft Lucas een bedoeling met het nadrukkelijk noemen van die plaatsnaam? ³ Gaan naar Emmaüs betekent weggaan uit Jeruzalem en dat is in het verhaal de verkeerde richting. De twee raken in gesprek met een derde. 's Avonds aangekomen in Emmaüs komt bij een maaltijd een einde aan de grote tegenstelling die in het verhaal een rol speelt: toen Jezus er was, herkenden zij hem niet - toen zij hem herkenden, was Jezus er niet.

De twee Emmaüsgangers kennen de identiteit van hun metgezel lange tijd niet. Ze herkennen hem uiteindelijk *aan het breken van het brood*. Voor ons, hoorders van het verhaal, maakt Lucas van meet af aan duidelijk dat de onbekende reisgenoot Jezus is. Dat schept een ironische verdubbeling. Wat de twee zien, is wat anders dan wij horen. Dit effect wordt versterkt doordat de twee aanvankelijk lijken te weten wat er gebeurd is. Verbaasd veronderstellen ze dat hun derde reisgenoot de enige is die dat alles niet weet. Vervolgens krijgen ze uitgerekend van hem uitgelegd wat er *echt* gebeurd is.

Wij stellen ons de vraag: wanneer en hoe ontdekken de twee wie er met hen meeloopt? De uiteindelijke herkenning - bij het breken van het brood - wordt daardoor de climax van het verhaal.

Het verschil tussen weten wat er gebeurd is en echt weten is een kwestie van schriftuitleg, van geloof in Mozes en de Profeten. Weten wat er gebeurt, vergt inzicht in de Schriften. Wat

¹ De brief noemt Petrus als auteur, hetgeen algemeen beschouwd wordt als pseudoniem om de brief gezag te geven.

² In de Middeleeuwen ontstond de opvatting dat deze anonieme reisgezel Lucas zelf wel moet zijn, omdat hij de enige evangelist is die dit Emmaüsverhaal vertelt en hij het uit eigen ervaring kan weten.

³ In de verschillende handschriften staat als afstand van Emmaüs tot Jeruzalem ofwel 60, dan wel 160 stadiën genoemd (resp. circa 11 en 30 km). 60 stadiën klopt echter niet met het aanwijsbare dorp uit 1 Makkabeeën 4,3.

er gebeurt moet niet als een losstaand incident, of een tragische samenloop van omstandigheden beoordeeld worden, maar in het verlengde van Mozes en de Profeten. Aan de tragische afloop van de gebeurtenissen bij Jezus' laatste Paasfeest in Jeruzalem was iedereen schuldig, want niemand was bij machte dit te voorkomen. Lucas vraagt ons mee te gaan in zijn geloof dat deze tragiek niet het einde is. Om te geloven in Jezus' verrijzenis dien je volkomen mee-gaand te zijn.